

**Komisja Krajobrazu Kulturowego
Polskiego Towarzystwa Geograficznego**

Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG nr 12

Polskie krajobrazy wiejskie dawne i współczesne

Polish rural landscapes
former and contemporary

Sosnowiec 2009

Rada Naukowa serii Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG:

Redaktor Naczelny Serii: Joanna Plit

Sekretarz Redakcji: Urszula Myga-Piątek

Członkowie Rady Naukowej:

Wiaczesław Andrejczuk, Andrzej T. Jankowski, Krystyna Pawłowska,
Maria Z. Pulinowa, Krzysztof H. Wojciechowski

Redaktor naukowy tomu: Zbigniew Kuriata

Recenzenci tomu:

Wiaczesław Andrejczuk, Zuzanna Borcz, Krystyna Pawłowska, Joanna Plit,
Leszek Pływaczyk, Maria Z. Pulinowa, Maria Tkocz

Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG nr 12

Przygotowanie do druku: Aleksandra KURIATA, Patrycja DZIKOWSKA

Projekt okładki i fotografie

na stronach tytułowych rozdziałów: Zbigniew KURIATA

Publikacja została dofinansowana przez Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu oraz ze środków finansowych przekazanych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu

Copyright©2009 by Komisja Krajobrazu Kulturowego
Polskiego Towarzystwa Geograficznego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydawca: Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG

ul. Będzińska 60

41 – 200 Sosnowiec, Polska

urszula.myga-piatek@us.edu.pl; www.krajobraz.kulturowy@us.edu.pl

ISSN: 1896-1460

ISBN: 978-83-61695-03-5

Printed by Jacek Skalmierski's Computer Laboratory, Gliwice

Polskie krajobrazy wiejskie dawne i współczesne

SPIS TREŚCI
CONTENS

Słowo wstępne	9
Tradycja miejsca – elementy wyróżniające wieś	
Marek Angiel, Małgorzata Pietrzak WIEŚ TRADYCYJNA W KRAJOBRAZIE POGÓRZY KARPACKICH <i>TRADITIONAL VILLAGE IN LANDSCAPE OF THE CARPATHIAN</i> <i>FOOTHILLS</i>	13
Adam M. Szym ski ARCHETYPICZNE WARTOŚCI WSI POMORSKIEJ. TOŻSAMOŚĆ WSI POMORSKIEJ WE WSPÓŁCZESNYM KRAJOBRAZIE KULTUROWYM (SZANSE I ZAGROŻENIA) <i>ARCHETYPICAL VALUES OF POMERANIAN VILLAGES. IDENTITY</i> <i>IN THE CONTEMPORARY CULTURAL LANDSCAPE (OPPORTUNITES</i> <i>AND THREATS)</i>	33
Joanna Plit TRA DYCYN Y KRAJOBRAZ WIEJSKI WSCHODNIEGO PODLASIA NA PRZYKŁADZIE "KRAINY OTWARTYCH OKIENNIC" <i>TRADITIONAL LANDSCAPE OF THE VILLAGES IN EASTERN PODLASIE ON</i> <i>THE EXAMPLE OF "LAND OF OPEN WINDOW-SHUTTERS"</i>	47
Justyna Tarajko-Kowalska W POSZUKIWANIU INSPIRACJI – KOLOR W TRADYCYJNEJ ARCHITEKTURZE WSI POLSKIEJ <i>IN THE SEARCH OF INSPIRATION – COLOR IN THE TRADITIONAL</i> <i>ARCHITECTURE OF POLISH VILLAGES</i>	58
Jerzy Oleszek WIARA JAKO KOMPONENT TOŻSAMOŚCI MIEJSCA OBSZARÓW WIEJSKICH SUDETÓW WSCHODNICH <i>THE FAITH AS THE COMPONENT OF THE IDENTITY OF THE PLACE</i> <i>OF RURAL AREAS OF THE EASTERN SUDETEN MOUNTAINS</i>	67
Iwona Solisz DZIEDZICTWO KULTUROWE WSI OPOLSKIEJ – PROBLEMATYKA KONSERWATORSKA <i>CULTURAL HERITAGE OF OPOLE REGION VILLAGES – PRESERVATION</i> <i>ISSUES</i>	78
Wioletta Kałamucka STAN NAJBLIŻSZEGO OTOCZENIA MIEJSCA ZAMIESZKANIA I KRAJOBRAZ OKOLICY W WYBRANYCH OBSZARACH WIEJSKICH LUBELSZCZYZNY <i>STATE OF HOMESTEAD PLACES AND COUNTRYSIDE</i> <i>LANDSCAPE IN RESEARCH ON LUBLIN REGION</i>	88

Kamila Adamczyk	
WIEŚ JAKO MIEJSCE ŻYCIA, PRACY I REHABILITACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA PRZYKŁADZIE FUNDACJI W ATTLE, NIEMCY <i>RURAL AREAS AS A PLACE FOR LIVING, WORK AND REHABILITATION FOR THE DISABLED, USING EXAMPLE OF SCHTIFTUNG ATTLE, GERMANY</i>	100

Marta Skiba	
MAŁA OJCZYŻNA – W POSZUKIWANIU WSPÓLNOTY I ODRĘBNOŚCI NA PRZYKŁADZIE GMINY ŚWIEBODZIN W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM <i>LITTLE HOMELAND - IN A PURSUIT OF COMMUNITY AND PECULIARITY. AN EXAMPLE OF SWIEBODZIN COMMUNE IN LUBUSKIE PROVINCE</i>	109

Przemiany krajobrazu wiejskiego

Maria Chojnacka, Agnieszka Wilkaniec	
PRZEKSZTAŁCENIA UKŁADÓW PRZESTRZENNYCH WSI NA TERENIE LEDNICKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO <i>TRANSFORMATION OF SPATIAL ARRANGEMENT IN VILLAGES IN THE LEDNICA LANDSCAPE PARK</i>	119

Agnieszka Latocha	
ZMIANY KRAJOBRAZU WIEJSKIEGO W SUDETACH W OKRESIE POWOJENNYM <i>CHANGES OF THE RURAL LANDSCAPE IN THE SUDETES MOUNTAINS IN THE POST-WAR PERIOD</i>	130

Radosław Wróbel	
PRZEMIANY KRAJOBRAZÓW WYBRANYCH WSI W DOLINIE ODRY W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM <i>LANDSCAPE CHANGES OF CHOSEN VILLAGES IN THE ODER RIVER VALLEY IN OPOLE PROVINCE</i>	140

Ewa de Mezer	
KONSEKWENCJE ZMIANY RANGI DAWNYCH TRAKTÓW WE WSPÓŁCZESNYM UKŁADZIE KOMUNIKACYJNYM NA PRZYKŁADZIE WSI RACZKOWO <i>CONSEQUENCES OF CHANGES IN THE RANK OF FORMER ROUTES IN THE CONTEMPORARY ROAD SYSTEM, BASED ON THE VILLAGE OF RACZKOWO</i>	150

Wiesław Sroczyński	
OBWODNICE DROGOWE W TRADYCYJNYM KRAJOBRAZIE WIEJSKIM OKOLIC TYLICZA <i>RING ROADS IN THE TRADITIONAL RURAL LANDSCAPE OF THE ENVIRONS OF TYLICZ PLACE</i>	158

Anna Kowalska	
ZMIANY SPOSOBU UŻYTKOWANIA TERENÓW ROLNICZYCH A ZANIKANIE PRZYRODNICZO CENNYCH ZBIOROWISK ROŚLINNYCH NA PRZYKŁADZIE DOLINY ŚRODKOWEJ WISŁY	
<i>CHANGES IN AGRICULTURAL LAND-USE PRACTICES LEADING TO THE DISAPPEARANCE OF VALUABLE NATURAL VEGETATION COMMUNITIES (THE EXAMPLE OF MIDDLE VISTULA RIVER VALLEY).....</i>	166

Eleonora Gonda-Soroczyńska	
CZY TO JESZCZE WIEŚ?	
<i>IS THIS STILL A VILLAGE?</i>	178

Kształtowanie przestrzeni wiejskiej

Ryszard Wilczyński	
JAK ROZWIJAĆ OBSZARY WIEJSKIE, ABY PRZECIWDZIAŁAĆ KRYZYSOWI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO?	
<i>HOW TO DEVELOP RURAL AREAS IN ORDER TO PREVENT THE SPATIAL MANAGEMENT CRISIS.....</i>	193

Wacław Idziak	
ZARZĄDZANIE PRZESTRZENIĄ WSI PRZEZ DODAWANIE JEJ WARTOŚCI	
<i>SPATIAL MANAGEMENT OF A RURAL AREA THROUGH THE INCREASE OF ITS VALUE.....</i>	198

Irena Niedźwiecka-Filipiak, Zbigniew Kuriata	
ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE WSI W PRACACH UNIWERSYTETU PRZYRODNICZEGO WE WROCŁAWIU	
<i>RURAL SPACE MANAGEMENT IN THE WORKS BY WROCŁAW UNIVERSITY OF ENVIRONMENTAL AND LIFE SCIENCES.....</i>	206

Agnieszka Jaszczak	
OD „HINTERLANDU” DO „INNOLANDU”, CZYLI JAK ROZWIJAĆ OBSZARY WIEJSKIE	
<i>FROM „HINTERLAND” TO „INNOLAND” – THAT IS HOW TO DEVELOP THE RURAL AREAS.....</i>	215

Iwona Markuszewska	
WPŁYW DZIAŁALNOŚCI CZŁOWIEKA NA EKOSYSTEM ROLNICZY WYSOCZYNY KALISKIEJ	
<i>THE INFLUENCE OF HUMAN ACTIVITY ON THE RURAL ECOSYSTEM IN THE KALISZ UPLAND.....</i>	224

Jadwiga Środulska-Wielgus, Zdzisław Błachut, Krzysztof Wielgus	
EKSPLORACJA PRZESTRZENI HISTORYCZNEJ GORCÓW DLA POTRZEB TURYSTYKI KULTUROWEJ	
<i>A DISCOVERY OF A HISTORIC SPACE OF THE GORCE MOUNTAINS FOR NEEDS OF A CULTURAL TOURISM.....</i>	233

Barbara Wycichowska

OPTIMALIZACJA DZIAŁAŃ PREWENCYJNYCH NA RZECZ OCHRONY OGRANICZONYCH ZASOBÓW KRAJOBRAZU POLSKIEJ WSI <i>OPTIMIZING PREVENTION TO PROTECT THE LIMITED RESOURCES OF THE POLISH COUNTRYSIDE LANDSCAPE.....</i>	248
---	-----

Anna Górka

PRZESTRZEŃ TURYSTYCZNA W KRAJOBRAZIE KULTUROWYM WSI <i>TOURIST SPACE IN CULTURE LANDSCAPE OF RURAL AREA.....</i>	257
---	-----

Adam Ulbrych

BIORÓŻNORODNOŚĆ SZANSĄ ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH <i>BIODIVERSITY AS AN OPPORTUNITY OF RURAL AREAS DEVELOPMENT.....</i>	265
--	-----

SŁOWO WSTĘPNE

Zmiany zachodzące w ostatnich latach w naszym kraju, tak gospodarcze jak i społeczne, mają także swój wpływ na sposób zagospodarowania obszarów wiejskich oraz postrzegania tej przestrzeni, jako dobra, które w sposób szczególny powinno być chronione.

W przeszłości podstawowa funkcja wsi związana była z rolnictwem; to ono kształtowało jej przestrzeń i sposób zagospodarowania, decydowało o zabudowie poszczególnych miejscowości oraz pojedynczych działek. Rytm życia wyznaczały prace w gospodarstwie ściśle powiązane z porami roku i przyrodą.

Występujące w danym rejonie warunki przyrodnicze, ukształtowanie terenu, lokalna kultura, ślady historii, wpłynęły na charakter poszczególnych miejscowości, ich klimat i to, co nazywamy tradycją miejsca. Powstały wsie, które są rozpoznawalne, potrafimy je zidentyfikować, potrafimy przyciągnąć, pozostawiają po sobie wspomnienia, często chcemy do nich wrócić.

W historycznie ukształtowaną przestrzeń kulturową wkracza obecnie intensywna zabudowa, zabudowa, która nie ma nic wspólnego z krajobrazem rolniczym – budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne, czasem zabudowa wielorodzinna o miejskim charakterze.

Powstające osiedla, zajmujące znaczne obszary, są zagospodarowane w sposób daleko odbiegający od tego, co do tej pory istniało, co powstawało w symbiozie z przyrodą i otaczającym krajobrazem. Brak jest zachowania właściwej skali nowych obiektów w stosunku do istniejącej zabudowy, a także całej miejscowości. Budowane nowe osiedla, na setki, a czasem i tysiące mieszkańców, w większości przypadków, nie mają powiązania z istniejącym układem wsi, a przez ich ogradzanie, także z żyjącymi tu od pokoleń mieszkańcami.

Architektura nowych osiedli jest standardowa, często katalogowa, gdzie brakuje cech indywidualnych nawiązujących do architektury regionu, czy wręcz danej miejscowości. Intensywna zabudowa powstająca na obrzeżach wsi przytłacza ją, staje się agresywnym elementem krajobrazu.

Wieś to nie tylko tereny zabudowane, to także otaczające ją pola i występująca pośród nich zieleń. Zmieniające się warunki gospodarowania powodują duże zmiany w bliższym i dalszym otoczeniu wsi oraz wpływają na przekształcenia w krajobrazie rolniczym.

Ważnymi, zatem stają się następujące pytania: jak powinna wyglądać współczesna wieś, jaka powinna być jej wielkość, aby prawidłowo ją ukształtować, jaką wprowadzać architekturę, aby powiązać nowe ze starym, jak budować więzi pomiędzy nowymi i zasiedzonymi od lat mieszkańcami?

Z. Kuriata

